

**Vabariigi Valitsuse määruse
„Rumbi looduskaitseala kaitse-eeskiri“ eelnõu
SELETUSKIRI**

1. Sissejuhatus

Looduskaitseaduse § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega muudetakse olemasoleva Rumbi looduskaitseala kaitse-eesmärke ja kaitsekorda.

Kaitseala asub Järva maakonnas Türi vallas Lungu külas.

Rumbi looduskaitseala (edaspidi *kaitseala*) on kaitse alla võetud Vabariigi Valitsuse 24. juuli 2001. a määrusega nr 255 „Rumbi looduskaitseala kaitse alla võtmine ja Rumbi looduskaitseala kaitse-eeskiri“.

Vastavalt looduskaitseaduse § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni looduskaitseaduse alusel kehtestatakse uued kaitse-eeskirjad või kaitse kehtetuks tunnistamiseni, kuid mitte kauemaks kui 2023. aasta 1. maini. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid kinnitatakse kaitse all olevale alale kehtivate õigusaktide kohane kaitsekord.

Eelnõukohase määrusega muudetakse looduskaitseaduse § 13 lõike 1 alusel olemasoleva looduskaitseala kaitse-eesmärke ja kaitsekorda. Muudatuse on tinginud vajadus tagada paremini metsakoosluste ja I kaitsekategooria linnuliigi must-toonekure (*Ciconia nigra*) elupaiga kaitse. Ala ei kuulu Natura võrgustikku.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna spetsialist Kirsi Loide (tel 5682 2032, e-post kirsi.loide@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna juhtivspetsialist Nele Saluveer (tel 5693 9110, e-post nele.saluveer@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti õigusosakonna jurist Reelika Metshein (tel 5697 7994, e-post reelika.metshein@keskkonnaamet.ee), Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumitevahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson, (tel 626 2880, marika.erikson@envir.ee), eksperdihinnangu on andnud Renno Nellis, keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse-eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta metsakooslusi ja kaitsealuseid liike ning I kaitsekategooria liigi must-toonekure (*Ciconia nigra*) elupaika.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 7 on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus ning linnu- ja loodusdirektiivi rakendamine.

Rumbi looduskaitseala kaitse all olemise eelduseks on ala eesmärgiks seatud väärtuste ohustatus ja haruldus.

Haruldus ja ohustatus

Rumbi looduskaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta haruldasi ja ohustatud **metsakooslusi**. Kaitsealal leidub Jaanus Paali Eesti taimkatte kasvukohatüüpide klassifikatsiooni järgi soostunud metsade, rabametsade ja laanemetsade tüübirühma kuuluvaid metsi. **Soostunud metsade** tüübirühm hõlmab mitmesuguseid tasasel või nõgusal reljeefil kasvavaid metsi, kus mulla ülemise horisondi moodustab vähem kui 30 cm tüsedune turvas. Selle tüübirühma metsi leidub peamiselt Kirde-, Kesk-, Ida- ja Edela-Eestis. **Rabametsad** kasvavad sademeveest küllastunud oligotroofselt sügaval või väga sügaval, eelkõige turbasammalde poolt moodustatud rabaturbal. Puurinne koosneb üldjuhul üksnes harilikust männist, kuid selles võib leiduda ka sookaske. Rabametsad asuvad väikeste aladena kõikjal Eestis. **Laanemetsad** kasvavad laugete nõlvade jalameil, moreenitasandikel ja moreenkattega mõhnastikel. Iseloomulikud on keskmise sügavusega ja sügavad leetunud mullad. Puurinde põhiliik on enamasti harilik kuusk, kuid rohkesti võib kasvada ka harilikke mände ja arukaski, sagedased on mitmesugused segapuistud. Laanemetsi kasvab kogu Eestis, peamiselt Kagu- ja Põhja-Eestis¹. Metsakooslusi ohustab intensiivne metsamajandus, mis rikub metsa struktuuri ja vanuselist koosseisu ning seeläbi halvendab sellele metsaelupaigatüübile omase elustiku säilimist ning kuivendamine, mis rikub metsakoosluse iseloomulikku veerežiimi, mille tagajärjel kooslus muutub.

Must-toonekurg (*Ciconia nigra*) on väheneva arvukusega linnuliik, kes on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi ohualdis ning looduskaitsealaduse alusel arvatud haruldase ja hävimisohus liigina I kaitsekategooria liikide hulka, kuna tema arvukus on kahanenud 1980. aastate alguse 250 pesitsevalt paarilt praeguse 60–90 paarini². Liigi peamised ohutegurid on pesapaikade hävimine, pesitsusaegne häirimine ja toitumisalade degradeerumine. Must-toonekurg on väga suure areaaliga linnuliik, kuid tema seisund on soodne vaid vähestes areaali osades. Eesti asub areaali loodeserval ning siin ja lähemates riikides on must-toonekure seisund ebasoodne. Must-toonekurg on loodusliku metsamaastiku lind, kelle elupaigad on eelkõige vanad, minimaalse häirimise ja soodsate toitumispaikadega looduslikult mitmekesised metsamassiivid. Pesapuuks on Eestis kõige sagedamini haab, mänd, tamm ja kask. Looduslikult hävivad pesad enamasti allakukkumise tõttu, mille peamised põhjused on pesa kaalu suurenemine ja tormikahjustused. Pesa allakukkumise korral ehitavad kured uue pesa enamasti endise pesa kohale (kui tugioksad on alles) või võimalikult endise pesakoha lähedale. Must-toonekure toit koosneb esmajoones väikestest kaladest. Kaitse all on 193 leiukohta, millest 40–50 on asustatud igal aastal. Asustatud pesadest üks kolmandik on edukad, kolmandikul pesitsemine ebaõnnestub ja ülejäänud kolmandiku asustatud pesade puhul ei alustata munemist või ei leia pesa hõivanud lind paarilist. Euroopas saab sigimisealiseks keskmiselt 20% lennuvõimestunud poegadest, Eestis võib see näitaja olla veel väiksem. Peamiseks must-toonekure arvukust ja levikut piiravaks faktoriks on eespool nimetatud metsade pindala ja mitmekesisuse vähenemine ning inimese põhjustatud häirimine. Eesti kohta tehtud uurimus kinnitab, et pesitsuspaiga valikut mõjutab oluliselt metsamassiivide killustumine ja puistu mitmekesisus. Oluline mõju on ka toitumisalade kvaliteedi halvenemisel. Eestis on olulised ka looduslikud tegurid (areaali ääreefekt). Lisaks must-toonekurele elab talle pesitsuspaigaks

¹ Paal, J. 2007. *Loodusdirektiivi elupaigatüüpide käsiraamat*. Tallinn: Auratrükk.

² Elts, J., Leito, A., Leivits, M., Luigujõe, L., Nellis, R., Ots, M., Tammekänd, I. ja Väli, Ü. 2019. Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017. Tartu.

sobivates vanades metsades veel kuni 400 ohustatud liiki³. Seega toimib must-toonekurg teiste ohustatud liikide suhtes katusliigina.

Lisaks eespool nimetatud loodusväärtustele on Rumbi looduskaitseala kaitse all hoidmine oluline teistegi haruldaste ja ohustatud taime- ja loomaliikide kaitseks. Samas pole nende kõikide eraldi kaitse-eesmärgina nimetamine vajalik, kuna eesmärgiks seatava katusliigi, selle elupaiga ja metsakoosluste kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab kaudselt ka nende kaitse. See tähendab, et kaitsekorra väljatöötamisel on lähtutud kaitse-eesmärgina loetletud liigi ja koosluste ökoloogilistest nõudlustest. Seeläbi tagatakse kaitse kõikidele liikidele, kelle elupaigaks on kaitse-eesmärgiks olev kooslus, või ka neile liikidele, kelle elupaigaeelistused sarnanevad eesmärgina loetletud katusliikide omadega. Kaitseala kaitse-eesmärgiks on seatud need kooslused ja kaitsealune liik, kelle kaitse jaoks on tegemist esindusliku ja soodsa seisundi säilitamiseks olulise alaga. Kaitse-eesmärgiks on seatud must-toonekurg, kelle kaitse on Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivist 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25) (edaspidi ka *linnudirektiiv*) tulenev rahvusvaheline kohustus ja kelle soodsa seisundi pikaajaliselt säilimiseks (säilimiseks pikas perspektiivis) ei piisa ainult isendikaitsest. Teisi kaitsealuseid liike ei ole kaitsekorra määramisel aluseks võetud, kuid nende puhul on arvestatud, et eesmärgiks seatava katusliigi ja koosluste alusel kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. Kaitse-eeskirjas sätestatud kaalutusõiguse teostamisel sisustatakse nende liikide puhul kaitse-eesmärgi saavutamist (looduskaitseeadus § 14 lg 2) looduskaitseeaduse §-s 55 sätestatud isendikaitse kaudu. Teiste sõnadega tuleb nende liikide puhul kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tegevusteks ja kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud tegevusteks nõusolekut andes arvestada, et kavandatud tegevus ei oleks vastuolus looduskaitseeaduse §-s 55 sätestatud isendikaitse põhimõtetega. Isendikaitse väldib konkreetsete isendite surmamist, kahjustamist ja hävitamist, kuid ei taga nende liikide elupaikade säilimist sellises mahus, et oleks tagatud nende liikide püsiv pikaajaline säilimine nende levikualal.

Teadaolevatest kaitsealustest liikidest, keda ei ole seatud kaitseala kaitse-eesmärgiks, asuvad kaitsealal III kaitsekategooria linnuliigid laanepüü (*Bonasa bonasia*), teder (*Tetrao tetrix*) ja hiireviu (*Buteo buteo*). Nende liikide puhul tuleb arvestada, et kaitseala valitseja võib looduskaitseeaduse §-s 55 sätestatud isendikaitse sätetele tuginedes seada lisaks kaitse-eeskirjas esitatud piirangutele liigispetsiifilisi tingimusi, mis on vajalikud isendikaitseks.

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Rumbi looduskaitseala on alates 2001. aastast kaitse all olev ala, millel on oluline tähtsus loodusliku mitmekesisuse säilimisel. Kaitseala moodustati kaitsealuse liigi püsielupaiga ja ürgmetsailmelise puistu kaitseks. Ala jätkuv kaitse all hoidmine on oluline metsakoosluste, kaitsealuste liikide ja I kaitsekategooria liigi must-toonekure (*Ciconia nigra*) elupaiga kaitse eesmärgil.

Kaitset vajavatest metsakooslustest paikneb Rumbi looduskaitsealal pindalaliselt kõige enam laanemetsade (umbes 21,3 ha, jänese kapsa-mustika kasvukohatüüp) tüübirühma kuuluvaid metsi. Sellele järgnevad soostunud metsade (umbes 11,5 ha, angervaksa kasvukohatüüp) ja rabametsade (umbes 6,7 ha, rabametsa kasvukohatüüp) tüübirühma metsad.

³ Sellis, U. 2018. Must-toonekure (*Ciconia nigra*) kaitse tegevuskava.

Rumbi looduskaitseala kaitse-eesmärgiks on I kaitsekategooria liigi must-toonekure elupaiga kaitse. Must-toonekure pesapaik leiti kaitsealalt 1997. aastal ja kurg pesitses alal kolm aastat. 1998. aastal looduslik pesa varises, misjärel asendati see tehispesaga. Alates 2000. aastast on tehispesa olnud asustamata. Tehispesa lagunes 2012. aastal ja praegu on pesapuu otsas säilinud ainult pesa tugilatid. Must-toonekure kaitse tegevuskava kohaselt tuleb jätkuvalt kaitsta ka neid elupaiku, kus must-toonekured pole viimaste aastate jooksul pesitsenud. Need elupaigad on alternatiivsed elupaigad uutele paaridele või neile, kelle pesapaigad on meile teadmata ja näiteks metsade majandamise tõttu hävinud. On tõenäoline, et metsamajanduse praeguse intensiivsuse juures muutuvad olemasolevad püsielupaigad aja jooksul must-toonekure populatsiooni hoidmise seisukohalt aina olulisemaks, sest vanu ja sobivaid puustuid on juba praegu majandusmetsades kriitilisel hulgal⁴. Rumbi looduskaitsealal asuv must-toonekure pesapaik on liigile jätkuvalt sobiv pesitsuskoht. Alal leidub must-toonekurele veel kuni 14 pesa rajamiseks sobivat puud, millest mõned sobivad paremini asukoha, varjatuse ja tugevate külgekste tõttu. Sobivateks pesapuudeks on vanad ja tugevate külgekstega haavad ja männid⁵.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kuna kaitsealal on peamiseks kaitse-eesmärgiks metsakoosluste ja liigi elupaiga kaitse looduslike protsesside kaudu, rakendatakse kaitstava loodusobjekti tüübina looduskaitseala. Hoiualale ei koostata kaitse-eeskirja, mis on mitme erineva kaitseväärtuse olemasolu korral kaitserižiimi täpsustamiseks vajalik. Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välispiir ja vööndi piir

Kaitseala piiritlemisel on lähtunud põhimõttest, et kaitsealasse oleksid hõlmatud põhilised kaitset vajavad loodusväärtused ning ala piirid oleksid looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (kraavide kaldad) ja mõõdistatud katastriüksusi. Kohtades, kus maastikulised alused puuduvad, on kasutatud piiritlemisel looduses tuvastatavate punktide vahelisi mõttelisi sirgeid. Kaitseala piir on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (ETAK, 2020 versioon) ja maakatastri andmeid (2021. aasta I kvartali seisuga).

Rumbi looduskaitseala kogupindala on 71,3 ha ja see asub tervenisti riigimaal. Kaitseala praegu kehtiv pindala on 72 ha. Kaitseala pindala väheneb 0,7 ha.

Kaitseala välispiiri, mis on ühtlasi sihtkaitsevööndi piir, määramisel on lähtunud kaitse-eesmärgiks oleva must-toonekure elupaigast ja metsakoosluste levikust. Kaitseala pindala väheneb vähesel määral seoses piiri ühildamisega põhikaardi ja katastriüksuse piiriga. Selliselt piiritletult on kogu kaitseväärtuste tuumik kaitsealasse hõlmatud ning välispiir üheselt arusaadav ja looduses tuvastatav. Kaitseala piiritlemisel kasutati kraavide kaldaid, nende vahelist mõttelist sirget ja Vahastu metskond 105 (37501:001:0870) katastriüksuse piiri. Kaitseala loode-, lääne- ja edelaosas on piiritlemisel kasutatud Vahastu metskond 105 katastriüksuse piiri. Kaitseala kirde-, ida- ja kagupiir kulgeb mööda kraavide kaldaid, kusjuures kraavid on metsakoosluste kaitseks (kuivenduse mõju vähendamiseks) arvatud kaitseala

⁴ Sellis, U. 2018. Must-toonekure (*Ciconia nigra*) kaitse tegevuskava.

⁵ Nellis, R. 2015. Rumbi looduskaitseala looduskaitsete väärtuste ekspertiis ja Natura metsaelupaigatüüpide inventuur. Läänemaa.

koosseisu. Idapiiril ühendab kahte kraavi otsa koordinaatpunktide 58,88627195 ja 25,19074319 ning 58,88597739 ja 25,19067388 vaheline mõtteline sirge. Kagupiiril on kraav ja katastriüksus omavahel ühendatud koordinaatpunktide 58,87945577 ja 25,19632699 ning 58,87935436 ja 25,18621578 vahelise mõttelise sirgega. Kaitseala maa-ala kuulub tervenisti Rumbi sihtkaitsevööndisse. Sihtkaitsevööndi režiim on vajalik must-toonekure elupaiga kaitseks ja metsakoosluste loodusliku arengu tagamiseks.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal leiduvaid loodusväärtusi ning 2015. aastal Renno Nellise koostatud töös „Rumbi looduskaitseala looduskaitsete väärtuste ekspertiis ja Natura metsaelupaigatüüpide inventuur” tehtud ettepanekuid.

Kaitse-eeskirjaga kehtestatakse piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal asuvate liikide ja looduslike elupaikade soodsa seisundi ning on proportsionaalne saavutatavale efektile.

Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on Eesti Vabariigi põhiseaduse (edaspidi PS) §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb PS §-st 53. Alale kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmisega ala loodusväärtused säilivad, loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad.

Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tzoneeritud ühte sihtkaitsevööndisse. Sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud või kujundatavate koosluste säilitamiseks.

Kaitseala seniste piiride muutmiseks ja kaitsekorra uuendamiseks tunnistatakse käesoleva määrusega kehtetuks Vabariigi Valitsuse 24. juuli 2001. a määrus nr 255 „Rumbi looduskaitseala kaitse alla võtmine ja Rumbi looduskaitseala kaitse-eeskiri”.

Kaitse-eeskiri ei reguleeri lauri või paadisilla püstitamist või laiendamist, kalapüüki ega veekogudel sõitmist, kuna kaitsealal ei ole selleks sobivaid veekogusid. Samuti ei kasva kaitsealal pilliroogu ega adrut ning seetõttu ei ole vajadust reguleerida kaitse-eeskirjas nende varumist. Kaitsealal puuduvad poollooduslikud kooslused ja seetõttu ei ole reguleeritud nende hooldamist.

2.5.2. Kaitseala kaitsekord

2.5.2.1. Lubatud tegevused

Kaitse-eeskirja kohaselt on inimestel lubatud viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi ning pidada jahti kogu kaitsealal. Inimeste liikumist ja loodusandide kasutamist pole piiratud, kuna tegu ei ole suure külastuskoormusega alaga ja juhuslik külustus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist. Rumbi looduskaitsealal ei ole must-toonekure elupaigas liikumispiirangut kehtestatud, kuna tegemist on vähekülustatava piirkonnaga riigimaal ja must-toonekurg ei ole seal aastaid pesitsenud (alates 2000. aastast on tehispesa

olnud asustamata, 2012. aastal pesa lagunes), küll on võõndis säilinud kaitset vääriv liigi elupaik. Arvestades kaitseala väiksust, ei ole jahipidamise keelamine otstarbekas ega vajalik. Jahipidamine ei mõjuta oluliselt metsakoosluse looduslikku arengut ja must-toonekure elupaiga kvaliteeti.

Sõidukiga sõitmine on lubatud teedel. Ehitusseadustiku § 92 lõike 1 kohaselt on tee inimeste, sõidukite või loomade liikumiseks või liiklemiseks ettenähtud rajatis. Kaitseala teedel sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmisele kohalduvad liikluseaduses sätestatud nõuded ja piirangud. Sealhulgas tuleb arvestada, et maastikusõidukit tohib teel liikumiseks kasutada liikluseaduse §-s 154 nimetatud juhul, st jõgede, teede ja muude takistuste ületamiskohtades ning lumega kaetud teel, mis ei ole mootorsõidukitele ajutiselt läbitav, ning teel, kus seda lubab sellekohane liikluskorraldusvahend, samuti politsei- ja tollitöötajad ametiülesannete täitmisel, haige toimetamisel haiglasse, päästetööde tegemisel ning muudel juhtudel, mis on seotud ametiülesannete täitmisega (nagu elektri- ja sideliinide hooldus- ja parandustööde tegemine või muud sellised tegevused). Sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine väljaspool teid on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ja kaitse-eeskirjaga lubatud tegevusel. Muudel tingimustel pole väljaspool teid sõitmine lubatud, sest see kahjustab pinnast ning kaitse-eesmärgiks olevaid metsakooslusi. Kaitsealal ei ole reguleeritud jalgrattaga sõitmist radadel, kuna kaitsealal ei asu radasid.

Kaitsealal on lubatud kuni kümne osalejaga rahvaürituse korraldamine. Rohkem kui kümne osalejaga rahvaürituse korraldamine on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Selline regulatsioon on vajalik, et kaitseala valitseja saaks seada tingimusi ürituse toimumisele, nii et see ei kahjustaks ala kaitseväärtusi. Piirarv kümme on käsitletav ühe väiksema grupina ja on vajalik inimpelgliku must-toonekure elupaiga kaitseks. Kuigi kaitsealal ei ole liikumispiirangut kehtestatud, on vaja must-toonekure kaitse vajadusest lähtuvalt häiringute tase madal hoida. Osalejate arvu piirang jätab kaitseala valitsejale võimaluse jälgida kaitseala kasutust ja vajaduse korral koormust suunata või hajutada.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd ja loodusliku veerežiimi taastamine. Kaitsealale jäävad maaparandussüsteemi (Tammistu-Rumbi3, TP-624) kraavid. Kaitsealal paiknevate maaparandussüsteemi kraavide hoiutööde tegemine võib osutuda vajalikuks must-toonekure toitumispäiga nõudlusest lähtuvalt, sest must-toonekurg kasutab toitumispäigana eelkõige vooluveekogusid (muu hulgas kuivenduskraave) ning kaitseala kraavid on liigile potentsiaalseks toitumispäigaks. Kaitseala valitsejale antud küsimuses kaalutlusõiguse andmise eesmärk on leida kompromiss maaparandussüsteemi toimimise ja loodusväärtuste kaitse vahel. Hoiutööde lubamisel hindab Keskkonnaamet ühelt poolt tegevuse potentsiaalset mõju ala loodusväärtustele, teisalt kaalub, kas hoiutööde tegemata jätmine tekitaks kahju väljaspool kaitseala asuvatele aladele. Maaparandussüsteemide hoiutööd, milleks on vajalik kaitseala valitseja nõusolek, on näiteks puittaimestiku raiumine, veejuhtme sügavuse ja põhjalaiuse taastamine sette eemaldamisega, truubi ja regulaatori settest puhastamine, truubiotsakute korrastamine ja voolutakistuse eemaldamine, välja arvatud kui voolusängist kõrvaldatakse voolutakistusena üksikuid esemeid, nagu langenud puud, suuremad kivid, prügi. Samuti ei ole kaitseala valitseja nõusolekut vaja rohttaimede niitmiseks. Samas on oluline, et ka nende tööde tegemisel arvestataks ala kaitse-eesmärgi ega kahjustataks loodusväärtusi. Kaitseala valitseja saab maaparandussüsteemide hoiutöödele nõusoleku andmisel seada vajaduse korral ajalisi jm piiranguid, et piirnevad loodusväärtused säiliks soodsas seisundis. Vajalikuks võib osutada ka loodusliku veerežiimi taastamine (kraavide sulgemisel), mis võimaldab kaitseala metsakoosluste (rabametsade ja

soostunud metsade) seisundi parandamist ning samas võib luua ajutiselt üleujutatavaid madalaveelisi alasid, mis sobiksid must-toonekurele ka toitumisaladeks.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus ning koosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile. Tegevusi planeeritakse kaitsealal kaitse-eesmärgiks oleva must-toonekure elupaiga vajadusest lähtuvalt. Must-toonekurg eelistab toituda avatud lennukoridoriga ojadel ja kraavidel, mistõttu võib olla vajalik toitumisala säilitamiseks kraavikallaste puhastamine võsast. Vajalikuks võib osutada ka uue tehispesa paigaldamine.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud tee või tehnovõrgu rajatise püstitamine kaitsealal paikneva kinnistu või kaitseala tarbeks, tootmisotstarbeta rajatise püstitamine kaitseala tarbeks ja olemasolevate rajatiste hooldustööd. Tee või tehnovõrgu rajatise püstitamise võimalus on kaitse-eeskirja jäetud juhuks, kui selleks peaks tulevikus tekkima kaitsealal paikneva kinnistu või kaitseala tarbeks vajadus. Tootmisotstarbeta rajatise püstitamine kaitseala tarbeks võimaldab kaitsealale püstitada näiteks tähiseid. Kaitsealal paikneva tee ja tähiste hooldamiseks on lubatud olemasolevate rajatiste hooldustööd. Muude uute ehitiste püstitamine on keelatud, et vältida must-toonekure elupaiga ja väärtuslike metsakoosluste kahjustamist.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud telkimine ja lõkke tegemine. Kaitsealal ettevalmistatud ja tähistatud telkimis- ja lõkkekohti ei ole ning neid ei ole plaanis ka rajada. Telkimise ja lõkke tegemise lubamise võimalus on kaitse-eeskirja siiski jäetud, kuid see on lubatud ainult kaitseala valitseja nõusolekul, mis võimaldab seada tegevusele tingimusi metsakoosluste ja must-toonekure elupaiga kaitseks.

2.5.2.2. Keelatud tegevused

Kaitsealal on keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine arvestades käesoleva määrusega sätestatud erisusi. Vastavalt majandustegevuse seadustiku üldosa seadusele on majandustegevus iga iseseisvalt teostatav, tulu saamise eesmärgiga püsiv tegevus, mis ei ole seadusest tulenevalt keelatud. Tegevus, mille suhtes on kehtestatud teatamis- või loakohustus, loetakse samuti majandustegevuseks ka juhul, kui selle eesmärk ei ole tulu saamine. Seega kõik kaitse-eeskirja kaitsekorra üldpõhimõtete peatükis või sihtkaitsevööndite peatükis reguleeritud tegevused, mis on määrusega lubatud või lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja mida tehakse tulu saamise eesmärgiga, ning tegevused, mis on lubatud või lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja millega kaasneb teatamis- või loakohustus, on kaitseala sihtkaitsevööndis lubatud majandustegevus. Kaitse-eeskirjaga lubatakse sihtkaitsevööndis majandustegevust, mis ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärki või seisundit. Majanduslikuks huviks piirkonnas on metsaraie tegemine. Metsaraie hävitaks metsakooslused, mis on kaitsealuste liikide elupaigad, ning muudaks kooslused killustatuks.

2.5.3. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt looduskaitseseaduse § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut, lubada ehitada ehitusteatisega kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, anda projekterimistingimusi ja

ehitusluba, rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda veeluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatist, ning lisasöötaja jahiulukeid.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärasest ootust sellise tegevuse õiguspärasuse suhtes.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võtte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Arvestades, et Rumbi looduskaitseala on väikese pindalaga ning seejuures peaaegu kogu ulatuses kaetud väärtuslike metsakooslustega, siis on vähe tõenäoline, et kaitseala valitseja saab ala kaitse-eesmärke silmas pidades § 6 lõikes 2 nimetatud tegevusi lubada. Samas on looduskaitseaduse § 14 lõikega 1 antud kaitseala valitsejale kaalutusõigus, kuna tegevuse lubamine või mittelubamine sõltub konkreetsest olukorrast.

3. Menetluse kirjeldus

Rumbi looduskaitseala kaitse-eeskirja eelnõu avalik väljapanek toimus ajavahemikul 13. kuni 26. september 2021 a. Sellel ajal oli võimalik määruse eelnõu ja selle juurde kuuluvate materjalidega tutvuda Keskkonnaameti kodulehel (www.keskkonnaamet.ee), Türi valla kodulehel (www.tyri.ee) ja eelneval kokkuleppel ka Keskkonnaameti Pärnu kontorist. Üleriigilise levikuga ajalehes Õhtuleht ilmus avalikustamise teade 7. septembril 2021. a ja kohaliku levikuga ajalehes Järva Teataja 7. septembril 2021. a. Lisaks avaldati eelnõu avalikustamise teade Ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded 6. septembril 2021. a.

Looduskaitseaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti teated kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise kohta Riigimetsa Majandamise Keskusele, Türi vallavalitsusele, Erametsaliidule ja MTÜ-le Eesti Metsa Abiks.

Ettepanekute esitamise tähtaeg oli 26. september 2021 a. Nimetatud ajaks saabus Keskkonnaametile üks teabenõue, kus sooviti saada Rumbi looduskaitseala ekspertiisi, mille Keskkonnaamet ka edastas. Lisaks saatsid Riigimetsa Majandamise Keskus ja Türi vallavalitsus eelnõu kooskõlastuskirja. Vastuväiteid või ettepanekuid ei esitatud.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Rumbi looduskaitseala ei kuulu Natura 2000 võrgustikku, kuid eelnõu koostamisel on arvestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25).

Linnudirektiivi artikli 1 kohaselt käsitleb nimetatud direktiiv kõikide looduslikult leiduvate linnuliikide, kaasa arvatud nende munade, pesade ja elupaikade kaitset Euroopa Liidu liikmesriikides. See hõlmab nende liikide kaitset, hoidmist ja kontrolli ning kasutamist. Linnudirektiivi artiklite 2 ja 3 kohaselt võtavad liikmesriigid vajalikud meetmed, sealhulgas kaitsealade loomine, eelnimetatud linnuliikide arvukuse hoidmiseks tasemel, mis vastab

eelkõige ökoloogilistele, teaduslikele ja kultuurilistele nõuetele, arvestades samal ajal majanduslikke ja puhkeaja veetmisega seotud vajadusi. Rumbi looduskaitsealal on kaitse-eesmärgiks linnudirektiivi I lisas nimetatud linnuliigi must-toonekure ja tema elupaiga kaitse.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määrus aitab paremini tagada kaitsealuse liigi elupaiga ja metsakoosluste kaitse.

Uue kaitse-eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2030 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud Euroopa Liidu elurikkuse strateegia aastani 2030 (COM(2020)380), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2030. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Rumbi looduskaitseala on juba riikliku kaitse all, mistõttu puudub määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 1¹ kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta. Rumbi looduskaitseala on juba kaitse all ja kaitse-eeskirjaga ei muudeta tsoneeringut. Piiri korrigeerimise tulemusel väheneb kaitsealune pind väikeses (0,7 ha) ulatuses, millest tulenevalt Türi vallale laekuv maamaksutulu vähesel määral suureneb.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele vastava tasu eest. Rumbi looduskaitsealal eramaid ei ole, seega maa omandamise kulunid riigieelarvesse ei teki.

Rumbi looduskaitsealale ei jää hooldamist ja taastamist vajavaid poollooduslikke kooslusi ega toetuskõlblikku erametsamaad.

Rumbi looduskaitseala koosseisu ei arvata täiendavat riigimetsamaad, seega kaitsekorra uuendamiseiga iga-aastane saamata jäänud puidukasutuse tulu ei vähene.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada,

esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Üldkorralduse tunnustele vastavad määruses need sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused, mis on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministeeriumitega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Maaeluministeeriumil oli märkus seletuskirja mõistete ühtlase kasutuse kohta, käesolevas seletuskirjas on parandused sisse viidud. Teised ministeeriumid on kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.